

останніх превалює формалізований підхід, приховування справжнього ставлення, більша дивергенція між неусвідомленим та вираженим ставленням. Залишки гандикапності виразно виявляються впродовж експерименту при швидкому доборі асоціацій у представників обох професій, проте, при виборі з готових характеристик їхні маркери значно знижені, що свідчить про відмінність деонтологічного й особистісного образу особи з інвалідністю у працівників поліції та суду. Більша формалізованість судового дискурсу знижує ризики вияву гандикапності при виконанні суддями їхніх службових обов'язків. При цьому професійна діяльність поліцейських, мовний та поведінковий аспект якої менш регламентований, підвищує такі ризики.

Література

1. Выготский Л. С. Проблемы дефектологии / Выготский Л. С. – Москва: Просвещение, 1995.
2. Зимняя И. А. Педагогическая психология / Зимняя И. А. – Москва: Логос, 2004.
3. Корсини Р. Энциклопедия психологи / Корсини Р. – СПб.: Питер, 2006.
4. Ставицький О. О. Психологія гандикапізму: Монографія. – Рівне: «Принт Хаус», 2011.
5. Barnes C. Disabled People in Britain and Discrimination / Barnes C. – London, 1991.
6. Tajfel H. Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology / Tajfel H. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1981.

References

1. Vygotskij L. S. Problemy defektologii / Vygotskij L. S. – Moskva: Prosveshenie, 1995.
2. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psihologiya / Zimnyaya I. A. – Moskva: Logos, 2004.
3. Korsini R. Enciklopediya psihologi / Korsini R. – SPb.: Piter, 2006.
4. Stavickij O. O. Psihologiya gandikapizmu: Monografiya. – Rivne: «Print Haus», 2011.
5. Barnes C. Disabled People in Britain and Discrimination / Barnes C. – London, 1991.
6. Tajfel H. Human Groups and Social Categories: Studies in Social Psychology / Tajfel H. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1981.

УДК 378.015.3:316.77-057.875-054.6

DOI 10.31652/2415-7872-2019-59-114-120

ОСОБЛИВОСТІ АКУЛЬТУРАЦІЇ ТА ІНКУЛЬТУРАЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНОЗЕМНОГО СТУДЕНТА

Я. С. Слущкий

У статті розглянуто питання важливості дослідження аккультурації та інкультурації у процесі адаптаційної підготовки іноземного студента в рамках системи соціально-педагогічного супроводу. Зазначено, що проведення аналізу науково-педагогічної, соціологічної та психологічної літератури, в якій вченими проводиться дослідження особливостей та принципів впливу на особистість іноземного студента аккультурації та інкультурації, є необхідним елементом створення та подальшої модернізації повноцінного підготовчого комплексу соціально-педагогічного супроводу. У рамках статті розглянуто погляди вчених на адаптацію (складовими частинами якої виступають аккультурація та інкультурація) як процес інтерактивного характеру, згідно з яким його учасниками стають безпосередньо й іноземні студенти (адаптуються до нових культурних норм), і представники приймаючої країни (адаптуються до культурних принципів представника іншого соціокультурного простору). Надано трактування явищу інтеграції через аккультурацію в якості не тільки проведення взаємодії з представниками приймаючої країни з боку іноземного студента, а й саме дослідження ним культурних відмінностей, що дозволяє проводити інтеграцію в нове суспільство через інкультураційний процес.

Ключові слова: аккультурація, інкультурація, адаптація, інтеграція, іноземний студент, система соціально-педагогічного супроводу.

THE PECULARITIES OF ACCULTURATION AND ENCULTURATION AS ELEMENTS OF THE SYSTEM OF SOCIO-PEDAGOGICAL SUPPORT OF A FOREIGN STUDENT

Y. Slutskiy

The article deals with the importance of acculturation and enculturation study in the process of foreign student adaptation within the framework of the system of social and pedagogical support. The process of scientific, pedagogical, sociological and psychological literature analyses (in which scientists study the features and principles of acculturation and enculturation influence on the foreign student personality) is a necessary element of creating and further modernization the complete preparatory complex of social and pedagogical support. The article examines the views of scholars on the adaptation question (the key components of which are acculturation and enculturation) as a process of interactive character, but also, its

participants include foreign students (that adapt to new cultural forms) and persons of adopting country (that adapt to cultural principles of a person from another sociocultural space). The directions of personal changes during the adapting process are considered, such as: change of relationships, change of values, change of identity. An interpretation of a phenomenon of integration through acculturation is given not only in the sense of interaction with persons of adopting country from the side of foreign students, but also the study, by him, the cultural differences, that allows to conduct the integration to a new society through enculturation process. The formulas of adaptive interaction are analyzed, among them acculturation-enculturation, enculturation-acculturation, acculturation (with elements of enculturation) – enculturation. The main levels of acculturation and enculturation (integration, assimilation, separation and marginalization) are explored. In the article we presented a conclusion that adaptation training is not a separate subject, it has the direct connections with the fields of psychology, linguistics, cultural studies, etc. Recently, there is an increasing number of studies, aimed at the considering of the methodology of social and pedagogical support because adaptational measures contribute to the formation of better interpersonal interaction skills with representatives of other cultures. In conclusion, we come to a point that before considering the system of social and pedagogical support, it is necessary to consider the origins of the basic concepts, which allow to analyze, and design above characteristics.

Keywords: acculturation, enculturation, adaptation, integration, foreign student, system of socio-pedagogical support.

Збільшення педагогічних зв'язків між навчальними закладами безпосередньо впливає на збільшення кількості студентів, що представляють інші держави, культури, освітні аспекти. Тому, діяльність закладів вищої освіти в сучасному вимірі потребує наявності якісно вибудованої системи адаптації іноземних студентів, що дозволить забезпечити їх більш ефективну інтеграцію в новий соціокультурний простір.

Незважаючи на те, що адаптаційна підготовка не є окремим предметом, вона має безпосередні зв'язки з напрямками психології, лінгвістики, культурології тощо. Останнім часом збільшується кількість досліджень, спрямованих на розгляд методології соціально-педагогічного супроводу, у зв'язку з тим, що адаптаційні заходи сприяють формуванню умінь більш якісної міжособистісної взаємодії з представниками інших культур. Тому, з огляду на зазначені аспекти, вважаємо за необхідне дослідження сутності основних понять, які становлять основу всієї системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів. Отже, необхідність визначення сутнісних характеристик та особливостей акультурації та інкультурації демонструє нам актуальність окресленої проблеми.

Проблематика адаптації, міжкультурної інтеграції та акультурації розглядалась багатьма дослідниками, серед яких Й. Кім, Р. Редфілд, М. Баякі, Дж. Шапошник, М. Янг, С. Пауер, Д. Банджонг [3], Г. Колеман, Т. Ла Фромбос, У. Куртінес, М. Араналде, М. Херсковітс, С. Старобін [13], М. Скопетта, Т. Грейвз, Н. Коробова [13], Дж. Гертон, Б. Кім, П. Чоу [6], Дж. Беррі, Дж. Ебрю, Ю. Кім, Р. Лінтон, Е. Кашима [9] та ін.

Варто відзначити також дослідження Т. Кемпбел [5], в якому розглядався досвід акультурації студентів у ЗВО США, який має враховуватися у вітчизняних дослідженнях у зв'язку з тим, що ця країна є світовим лідером з кількості іноземних студентів.

На тоді, український дослідник О. Білик [1] також виділяла необхідність досліджень соціалізації іноземних студентів у ЗВО, зазначаючи, що нове освітньо-культурне середовище має безпосередній вплив на особистість студента і без відповідної адаптаційної підготовки, його соціалізація не дозволить проводити повноцінну академічну та соціальну діяльність. Натомість Н. Кіш [2] зазначала, що проблема міжкультурної взаємодії в освітньому закладі є одною з головних проблем психолого-педагогічного характеру.

Таким чином, необхідність створення ефективної підготовчої бази в рамках адаптаційної підготовки іноземних студентів, що пов'язано з вимогами сучасного глобалізованого соціуму, а також створення відповідних умов для якісної інтеграції учнів в освітній простір, що буде сприяти мотивації студентів до проведення академічної та соціокультурної діяльності, демонструє необхідність розгляду категорій «акультурації» та «інкультурації», які є складовими частинами адаптації, що дозволяє нам сформулювати **мету статті** – проаналізувати та систематизувати погляди дослідників на особливості акультурації та інкультурації як складові елементи системи соціально-педагогічного супроводу іноземних студентів.

Необхідно зазначити, що соціальні навички та поведінка, придбані в процесі щоденного культурного навчання можуть являти собою бажаний рівень соціокультурної адаптації, що додатково включає два елементи: розвиток «позитивних міжособистісних відносин з представниками приймаючої культури» і «певних рівнів ефективності при виконанні необхідних завдань» [15, с.138]. Так, Й. Кім [11] розглядала міжкультурну адаптацію з інтегративної точки зору. За її твердженням, міжкультурна адаптація – це інтерактивний процес, в якому беруть участь як прибулі особистості, так і навколишнє середовище, а також взаємодія акультурації (acculturation) (нової культури) і декультурація (de-culturation) (старої культури).

Однак, перш ніж розглядаючи систему соціально-педагогічного супроводу, у рамках якого відбувається адаптаційна підготовка, необхідно розглянути витоки основних понять, що дозволить

проаналізувати наведені характеристики, спроектувати їх на сучасне розуміння того чи іншого терміну та визначити, чи існує необхідність у зміні формулювання поняття у зв'язку з сучасними реаліями, також і закладів вищої освіти, які стають осередками полікультурності. Так, одним з основних понять процесу соціально-педагогічного супроводу є акультурація. Уперше термін отримав опис у дослідженні Р. Редфілда та Р. Лінтона, яке базувалося на тому, що «аккультурація відноситься до явищ, які виникають, коли групи людей, які сповідують принципи різних культур вступають в безпосередній та триваючий певну кількість часу контакт з виникненням наступних змін в початкових моделях культури однієї або обох груп» [16, с. 149]. Наведена характеристика феномену акультурації є досить повним описом послідовності процесу зіткнення з іншою культурою та її прийняття. Дотримуючись наведеного опису, акультурація може проявлятися тільки при безпосередній взаємодії з представниками інших культур, тобто під час практичного міжособистісного контакту. Важливою також є зміна культурних уявлень особистості у зв'язку з розвитком навичок міжкультурного спілкування, які можуть істотно відрізнятися від шаблонів, які людиною застосовувалися до цього.

Цікавим також є дослідження Т. Грейвз [7], в рамках якого було надано пояснення процесу психологічної акультурації. Однак, у зв'язку з тим, що розглядався саме психологічний аспект, увагу було приділено акультурації, яка відбувається на індивідуальному рівні. Учений дійшов висновку, що цей вид культурної адаптації включає в себе зміни щодо взаємовідносин, цінностей та ідентичності, яких зазнає індивід і які безпосередньо на нього впливають. Так, дослідник виділяє зміни в трьох напрямках: зміна взаємовідносин (при наявності в особистості певних упереджень про іншу культуру, процес взаємодії з її представниками буде вибудовуватися відповідно до наявних культурних шаблонів, що може мати негативний вплив на якість міжкультурного процесу, що проводиться. Необхідно відзначити, що зміни у взаємовідносинах є не тільки наслідком психологічної акультурації, а й проявляються при підвищенні рівня загальної культурної свідомості особистості); зміна цінностей (культурні цінності та переконання, притаманні індивіду, можуть відігравати визначальну роль у взаєминах з представниками інших культур. Так, індивід може вибудовувати певний бар'єр при необхідності налагодження контакту з людьми тих чи інших етнічних або релігійних груп, у зв'язку з наявними психологічно усталеними принципами. Тому, зміна таких цінностей можлива тільки при відповідній психологічній трансформації особистості, тобто акультурації); зміна ідентичності (необхідність під час контакту з представниками інших культур розвивати в собі певні навички, які надають допомогу в проведенні ефективної міжкультурної взаємодії, призводить до того, що відбувається зміна ідентичності особистості, коли переконання, що існували до цього, вже не є постійними, а змінюються залежно від культурної ситуації, яка оточує особистість в той чи інший момент часу).

Звернемо увагу, що процес акультурації має визначальне значення в розумінні адаптаційної системи, проте, в її основі також присутній ще один процес, а саме інкультурація, яка вперше була описана М. Херсковітс [8] як особливості соціалізації, до складу якої зараховують підтримку норм і принципів культури, включаючи в себе її ідеї, концепції та цінності. Так, проаналізувавши наведену характеристику, можна прийти до висновку про відсутність тісного зв'язку між акультурацією та інкультурацією, у зв'язку з тим, що остання робить основний акцент на вивченні внутрішніх характеристик нової культури, а не робить спроби формувати вміння вибудовувати необхідний для якісної взаємодії міжкультурний контакт зі зміною своїх культурних принципів. Однак, при більш детальному розгляді, ми можемо говорити щодо іншого розуміння процесу інкультурації. Дійсно, у ньому більшу увагу приділено дослідженню норм культури приймаючої сторони, що може відбуватися, наприклад, при подальшому навчанні в умовах чужого культурного середовища. У такому випадку, інкультурація виступає в якості тієї інформаційної бази, яку той же іноземний студент може розглядати при взаємодії з представниками країни навчання. Тобто, зважаючи на це, можна говорити про виникнення такого явища, як *інтеграція через інкультурацію*, коли особистість отримує можливість проведення практичної взаємодії з представниками іншої культури, не просто видозмінюючи свої принципи та переконання, що дозволить отримати можливість трансформування своєї культурної свідомості для взаємодії з іншими особистостями, а при проведенні дослідження культурних поглядів і, одночасно, взаємодії з іншими культурами, надаючи, таким чином, їм можливість для інкультурації. У такому випадку, виникають кілька формул взаємодії, серед яких: акультурація – інкультурація, інкультурація – акультурація, акультурація (з елементами інкультурації) – інкультурація тощо. Сутність окреслених моделей полягає у відмінності способів, які застосовують для взаємодії з представниками інших культур, в яких беруть участь іноземний студент і приймаюча сторона. Так, аналіз моделей розпочнемо з формули «аккультурація – інкультурація», під час якої приймаюча сторона трансформує свою культурну поведінку відповідно до норм іноземного студента, який, у свою чергу, зосереджений на вивченні традицій та норм культури. При застосуванні моделі «інкультурація – акультурація», уже іноземний студент робить спроби проведення особистісної трансформації для успішного міжкультурного контакту, тоді як представник приймаючої сторони

проводить більш докладне дослідження традицій та звичаїв учня, який прибув з іншої країни. Важливо, що наступні моделі являють собою більш складну систему міжкультурної взаємодії, наприклад, однією з таких моделей можна визначити «акультурацію (з елементами інкультурації) – інкультурацію». Її сутність полягає в тому, що представник іншої культури розвиває в собі певні навички взаємодії міжкультурного характеру для проведення міжособистісного контакту із застосуванням вивчення традицій та принципів культури іноземного студента, в той час як адаптаційні зусилля останнього спрямовані тільки на більш глибоке вивчення культури приймаючої країни. Наступні моделі, що утворюються за такими схемами мають характеристики, які є похідними від описаних. Необхідно відзначити, що основна відмінність акультурації від інкультурації полягає в тому, що акультурація є більш швидким процесом, що дозволяє особистості іноземного студента сформувати та застосувати навички, необхідні для проведення міжкультурної взаємодії, зі зміною своїх існуючих до цього уявлень і усталених норм щодо тієї чи іншої культури; тоді, як інкультурація виступає в якості процесу, що має довгострокову дію, у зв'язку з тим, що вивчення внутрішньої складової культури (у зв'язку з чим виділяються традиції, уявлення, устої тощо) вимагає витрати більшої кількості часу, тому результати інкультурації проявляються в далекій перспективі (тому такий процес може сприйматися як несуттєвий), проте його результат представляє більш стійку основу адаптації особистості. Крім того, акультурація є «зовнішнім» процесом, коли формуються навички для взаємодії в іншій культурі, з її представниками; інкультурація може сприйматися як «внутрішній» процес, у рамках чого особистість шляхом вивчення культурних традицій та звичаїв стає частиною тієї культури, що вивчається. Однак це може бути і рідна культура, яка піддавалася дослідженню до зіткнення з іншою, і культура країни навчання, яка упродовж наступного часу стане основним фактором впливу на іноземного студента. У такому випадку ми також можемо говорити щодо можливості інкультурації.

У зв'язку з важливістю розуміння відмінностей між акультурацією та інкультурацією, розглянемо характеристику цих понять, яку надали Б. Кім та Дж. Ебрю [10], висловивши припущення, що інкультурація повинна застосовуватися для опису процесу навчання або перенавчання та підтримки норм приймаючої культури, тоді як акультурація – для опису процесу адаптації до норм домінуючої в суспільстві культури. Розглянемо більш докладно це твердження. Так, дослідники прийшли до висновку про те, що інкультурація може застосовуватися для опису процесу навчання або перенавчання, що передбачає розуміння навчання новій культурі, новим традиціям та засадам; стосовно перенавчання, це може призводити, перш за все, до трансформування своїх міжкультурних шаблонів у зв'язку з виникненням нової інформації про певні особливості нової культури. У такому випадку з'являється можливість говорити про перенавчання саме своєї культурної свідомості. Стосовно підтримки норм приймаючої культури, ми можемо говорити про те, що при більш глибокому вивченні культурних традицій та особливостей, особистість отримує можливість підтримувати, таким чином, цю саму культуру приймаючої країни. Тоді ж, акультурація, за висновками Б. Кім та Дж. Ебрю, описується як адаптація до норм культури країни перебування. Таким чином, акультурація виступає у якості більш поверхневого процесу, коли особистість просто адаптується для отримання можливості ефективної взаємодії, тоді як інкультурація передбачає детальне вивчення сутнісних особливостей культури, що і призводить до адаптації. Таким чином, можна говорити про те, що опис цих термінів Б. Кім та Дж. Ебрю є досить точним.

Разом з тим, Б. Кім та Дж. Абрю [10] характеризують інкультурацію як процес, у рамках якого людина зберігає свої корінні культурні принципи при тривалому знаходженні в нового культурному середовищі. У свою чергу, акультурація представлена в якості процесу, за допомогою якого особистість здатна пристосовуватися до норм і принципів, які визначає домінуюча культура.

Щодо визначення понять акультурації та інкультурації, важливим є також розгляд їх сутнісних вимірів, тобто складовими якої діяльності вони є. Так, Дж. Шапошник, М. Скопетта, У. Куртінес, М. Араналде [10] уперше продемонстрували шлях, згідно якого можна надати оцінювання процесів акультурації та інкультурації, які включають у себе зміну в поведінкових ціннісних напрямках. З точки зору дослідників, поведінковий вимір уключає в себе лінгвістичний аспект та участь у культурних програмах різного характеру, тоді як ціннісний вимір відображає взаємовідносини, зв'язок «особистість – природа», переконання, пов'язані з сутністю особистості й тимчасову орієнтацію (яка існує в трьох видах: орієнтовану на сьогодення / майбутнє / минуле).

Більш докладний опис акультурації та інкультурації надали Дж. Беррі, Ю. Кім, С. Пауер та ін. [4], прийшовши до висновку, що є чотири основних рівні цих категорій: інтеграція, асиміляція, поділ та маргіналізація. Проаналізуємо кожен з них більш докладно:

1. Інтеграція (Integration) [12]. Припускає, що особистість буде прагнути адаптуватися як до принципів домінуючої, так і не домінуючої культури. Таким чином, можна говорити про те, що людина буде мати як високий рівень акультурації, так і сильний ступінь інкультурації.

Отже, рівень інтеграції передбачає занурення індивіда в культурне середовище (що складається з певного роду культурних принципів) незалежно від впливу домінуючої культури. У такому випадку,

іноземний студент отримує можливість одночасної адаптації до декількох культурних поведінкових норм, також і домінуючих культур, що є важливим аспектом, особливо, якщо учень передбачає продовжити працювати в Сполучених Штатах після закінчення навчання. Тому, йому необхідно адаптуватися (принаймні на базовому рівні) і до культур, що не розглядаються в якості основних.

2. Асиміляція (Assimilation) [12]. Цей рівень передбачає те, що особистість віддасть перевагу адаптації до домінуючої культури (висока акультурація), відкинувши взаємодію з культурою особистостей, що не є широко представленими в соціумі (низька акультурація).

Однак, використовуючи принципи цього рівня, іноземний студент буде позбавлений можливості проведення повноцінного комунікаційного процесу у зв'язку з відсутністю культурного досвіду спілкування з тією чи іншою культурою. Як ми з'ясували, культурний досвід відіграє важливу роль у розвитку особистості іноземного студента, як професіонала, чії навички можуть бути поставлені під сумнів з огляду на те, що індивід не матиме здібностей до взаємодії з певною культурою (або культурами). Адаптація тільки до культури домінуючого типу призведе до обмеження можливостей особистості для проведення міжкультурного контакту. Тому цей рівень не може вважатися ефективним для іноземного студента або індивіда, який протягом тривалого часу планує жити у Сполучених Штатах.

У свою чергу, варто зазначити, що означений рівень має й позитив. Відноситься він до тих особистостей, які або припускають короткострокове перебування в США, або ж впевнені в тому, що упродовж навчання або будь-якої іншої діяльності їм не знадобиться проведення міжкультурного контакту з домінуючою культурою. У такому випадку, природно, адаптація тільки до «основної» культури матиме раціональне пояснення та може мати характеристику можливої ефективності.

3. Поділ (Separation) [12]. Він відбувається, коли індивід вважає за краще адаптацію до культури, що має статус не домінуючої (висока інкультурація) та не зацікавлений у розвитку в рамках свого досвіду принципів домінуючої культури (низька акультурація).

Таким чином, рівень також не є ефективним для іноземного студента. Пов'язано це з тим, що при проведенні академічного процесу, учню необхідно вибудовувати міжкультурні контакти не тільки з представниками не домінуючої культури, а й домінуючої (більшою мірою). Таким чином, відсутність досвіду взаємодії з основною культурою приймаючої держави негативно вплине на ефективність діяльності студента через наявність, у такому випадку, об'єктивних обмежень у проведенні міжкультурного контакту та неможливості якісно виконати необхідну дію. Отже, рівень поділу не сприяє адаптації особистості до нового культурного середовища.

4. Маргіналізація (Marginalization) [12]. Вона виникає тоді, коли особистість відчуває негативне ставлення до адаптації обох типів культур (низька інкультурація та акультурація).

У цілому, рівень маргіналізації є негативною формою адаптації іноземного студента у приймаючій країні. Так, заперечення необхідності придбання культурного досвіду, принаймні стосовно домінуючої / не домінуючої культури, призведе до неможливості не тільки проведення академічного процесу, а й міжкультурного контакту, тому що, у нашому випадку, буде мати місце відсутність культурних шаблонів, у зв'язку з чим, особистість не матиме можливості вилучення неактивного культурного досвіду при необхідності взаємодії з іншою культурою. Таким чином, можна говорити не тільки про відсутність якісних перетворень при перебуванні та навчанні в іншій країні, виникає питання про доцільність такого роду перебування, тому що особистість не буде здатна виконувати необхідні міжкультурні дії. Тому, рівень маргіналізації не може бути корисним для практичного застосування в умовах адаптації до нової культури (або культур) приймаючої країни.

Розглянувши рівні інкультурації та акультурації, можна зробити висновок про те, що найбільш ефективним для якісної адаптації іноземного студента є рівень інтеграції, який також можна охарактеризувати як «бікультуралізм» (biculturalism). На підтримку цього твердження наведемо результати дослідження Т. ЛаФромбоса, Г. Колеман та Дж. Гертсона [14]. Дослідники відзначили, що компетенція бікультуралізму може мати місце, коли особистість здатна функціонувати в успішному форматі в рамках принципів та вимог двох різних культур. Згідно з висновками вчених, компетенція бікультуралізму включає в себе:

1. Знання культурних переконань обох культур [14] (кожна культура має власний набір принципів та поведінкових установок, які не можуть бути застосовані відносно іншої культури. Тому, іноземному студентові для ефективної взаємодії міжкультурного плану необхідне знання особливостей як однієї, так і іншої культури).

2. Позитивне ставлення до обох культур [14] (для проведення міжкультурного контакту, особистість повинна в позитивному ключі ставитися до особливостей культури та сприймати їх як невід'ємні частини того чи іншого соціуму. Так, наявність негативного ставлення до іншої культури не дозволить провести якісний процес міжкультурного спілкування у зв'язку з тим, що особливості культури, у такому разі, не

будуть в належному ступені враховані та використані в процесі взаємодії. Таким чином, для успішного контакту з цими культурами, необхідне визнання їхніх особливостей та прийняття принципів і норм).

3. Бікультурна ефективність або впевненість у тому, що особистість може проживати в рамках двох різних культур, не жертвуючи, при цьому, своєю власною культурною ідентичністю [14] (існує, як ми вже з'ясували, кілька шляхів розвитку особистості при знаходженні в сфері впливу культур. По-перше, має місце ймовірність заперечення особистістю інших культур та акцентування уваги лише на власній. По-друге, є ймовірність поглинання культури індивіда іншими культурами у зв'язку з тим, що вони мають велику кількість представників. Третій варіант має визначення бікультурної ефективності та передбачає можливість індивіда проводити якісну міжкультурну взаємодію з огляду на принципи та норми інших культур, проте, не втрачаючи, при цьому, основ власної. Отже, аспект бікультуралізму є, з усіх можливих варіантів, найбільш прийнятним у зв'язку з тим, що при його використанні можлива «рівнозначна міжкультурна діяльність», що має на увазі як прийняття інших культурних принципів, так і збереження власних).

4. Навички спілкування в обох культурах [14] (укажемо на те, що міжкультурна взаємодія передбачає проведення комунікаційного контакту з представниками іншої культури. Тому, важливим фактором є володіння знаннями про особливості тієї чи іншої культури в плані спілкування. Так, необхідно розуміти, що кожна культура має певні особливості, які визначають сталі норми спілкування. Використання цих особливостей, стосовно до іншої культури, абсолютно недоречно, тому що це може привести до протилежного кінцевого результату. Таким чином, особистість при міжкультурній взаємодії (це стосується і іноземних студентів, яким необхідно пристосовуватися до нової культури (або культур)) повинна використовувати культурні шаблони, що мають інформацію про норми конкретної культури, що дозволить провести якісний комунікаційний контакт з її представником. Відповідно, якщо мова йде про декілька культур, необхідно використання культурних шаблонів, кожен із яких повинен відповідати тій культурі, з якою в певний проміжок часу відбувається процес взаємодії).

5. Наявність діапазону культурних поведінкових норм [14] (важливо, що діапазон культурних норм може бути визначений у якості культурних шаблонів. Таким чином, цей аспект характеризує необхідність формування більшої кількості неактивних культурних шаблонів, для того, щоб особистість не мала при взаємодії з іншою культурою проблем, які б визначали негативність кінцевого результату. Що стосується іноземних студентів, вони можуть бути підготовлені, в основному, до контакту з тими культурами, які є основними в тій країні, де вони будуть проходити процес навчання. Згодом, при необхідності, діапазон шаблонів може бути збільшений, однак, перш за все, важливо приділити увагу саме базового набору). Отже, особистість, яка може ефективно діяти не тільки в рамках домінуючої культури, але і в культурах не домінуючого типу, має змогу сформувати передумови до наявності у себе більш високого рівня когнітивного функціонування та психологічної витривалості [14].

Таким чином, у результаті проведеного дослідження доведено, що категорії акультурації та інкультурації є важливими компонентами системи соціально-педагогічного супроводу та безпосередньо впливають на ефективність як проводимої адаптаційної підготовки з іноземним студентом, так і на якість подальшої міжособистісної взаємодії з представниками приймаючої країни в академічному та соціокультурному аспектах. Проведений аналіз напрямів змін особистості індивіду під час проведення адаптаційної підтримки виявив наявність змін у взаємовідносинах, особистісних цінностях, ідентичності, що допомогло нам у визначенні формул міжособистісної взаємодії, серед яких «аккультурація-інкультурація», «інкультурація-аккультурація», аккультурація (з елементами інкультурації)-інкультурація тощо. У результаті проведеного аналізу науково-педагогічної літератури, виділено рівні аккультурації та інкультурації, а саме інтеграцію, асиміляцію, поділ та маргіналізацію.

Подальші наукові пошуки окресленої проблеми можуть стосуватися особливостей практичної аккультураційної та інкультураційної підготовки у ЗВО та центрах роботи з іноземними студентами у країнах Європи та Сполучених Штатах Америки, що дозволить застосувати наявний досвід в освітніх реаліях України.

Література

1. Білик О. Соціально-педагогічний супровід соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу / О.М. Білик // Вісник Черкаського університету. – 2016. – №5. – С. 18–24.
2. Кіш Н. Міжкультурна компетенція майбутніх фахівців як психолого-педагогічна проблема / Н.Кіш // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2017. – Вип.1(40). – С. 129–132.
3. Banjong D. Issues and Trends of International Students in the United States [Електронний ресурс] / Delphine N. Banjong, Myrna R. Olson // International Journal of education. – 2016. – Vol.4. – №1. – P. 1–14. – Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/299376618_Issues_and_Trends_of_International_Students_in_the_United_States
4. Berry J. Acculturation attitudes in plural societies / J. Berry, U. Kim, S. Power, M. Young, M. Bajaki // Applied Psychology: An International Review. – 1989. – № 38. – P. 185–206.
5. Campbell T. A phenomenological study on international doctoral students' acculturation experiences at a U.S. university / N. Campbell // Journal of International Students. – 2015. – № 5(3). – P. 285–299.

6. Chow P. What international students think about US higher education / P. Chow // *International Higher Education*. – 2015. – № 65. – P. 10–12.
7. Graves T. Psychological acculturation in a tri-ethnic community / T. Graves // *Southwestern Journal of Anthropology*. – 1967. – №4. – P. – 337–350.
8. Herskovits M. *Man and his Works: The Science of Cultural Anthropology* / M. Herskovits // New York: Knopf., –1948. – 678 p.
9. Kashima E. International students' acculturation: Effects of international, conational, and local ties and need for closure / E.S. Kashima, E. Loh // *International Journal of Intercultural Relations*. – 2006. – № 30. – P. 471–485.
10. Kim B.S.K. Acculturation measurement: Theory, current instruments, and future directions / B.S.K. Kim, J.M. Abreu // In: J.G. Ponterotto, J.M. Casas, L.A. Suzuki, C.M. Alexander ed. *Handbook of multicultural counseling*. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2001. –P. 394–424.
11. Kim Y. *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation* / Young Yun Kim. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2001 – 336 p.
12. Kim B.S.K. Behavioral Enculturation and Acculturation, Psychological Functioning, and Help-Seeking Attitudes Among Asian American Adolescents / Bryan S. K. Kim, Michael M. Omizo // *Asian Am J Psychol*. – 2010. – №1(3). – P. 175–185.
13. Korobova N. A Comparative Study of Student Engagement, Satisfaction, and Academic Success among International and American Students / N. Korobova, S. Starobin // *Journal of International Students*. – 2015. – № 5(1). – P. 72–85.
14. LaFromboise T. Psychological impact of biculturalism: Evidence and theory / T. LaFromboise, H. Coleman, J. Gerton // *Psychological Bulletin*. – 1993. – № 114. – P. 395–412.
15. Moghaddam F. Social psychology in cross-cultural perspective / Fathali M. Moghaddam, Donald M. Taylor, Stephen C. Wright. – New York, NY: W.H. Freeman, 1993. – 197 p.
16. Redfield R. Memorandum on the study of acculturation / R. Redfield, R. Linton, M.J. Herskovits // *American Anthropologist*. – 1936. – Vol.38. – Iss.1 – P. 149–152.
17. Szapocznik J. Theory and measurement of acculturation / J. Szapocznik, M.A. Scopetta W. Kurtines M.A. Aranalde // *InterAm J Psychol*. – 1978. – № 12. – P. 113–120.

References

1. Bilyk O. Sotsialno-pedahohichniy suprovid sotsializatsii inozemnykh studentiv v osvitho-kulturnomu seredovyskhi vyshchoho navchalnoho zakladu / O.M. Bilyk // *Visnyk Cherkaskoho universytetu*. – 2016. – #5. – S. 18–24.
2. Kish N. Mizhkulturna kompetentsiia maibutnykh fakhivtsiv yak psykholoho-pedahohichna problema / N.Kish // *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robota»*. – 2017. – Vyp.1(40). – S. 129–132.
3. Banjong D. Issues and Trends of International Students in the United States [Elektronnyi resurs] / Delphine N. Banjong, Myrna R. Olson // *International Journal of education*. – 2016. – Vol.4. – #1. – P. 1–14. – Rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/299376618_Issues_and_Trends_of_International_Students_in_the_United_States
4. Berry J. Acculturation attitudes in plural societies / J. Berry, U. Kim, S. Power, M. Young, M. Bajaki // *Applied Psychology: An International Review*. – 1989. – № 38. – P. 185–206.
5. Campbell T. A phenomenological study on international doctoral students' acculturation experiences at a U.S. university / N. Campbell // *Journal of International Students*. – 2015. – № 5(3). – P. 285–299.
6. Chow P. What international students think about US higher education / P. Chow // *International Higher Education*. – 2015. – № 65. – P. 10–12.
7. Graves T. Psychological acculturation in a tri-ethnic community / T. Graves // *Southwestern Journal of Anthropology*. – 1967. – №4. – P. – 337–350.
8. Herskovits M. *Man and his Works: The Science of Cultural Anthropology* / M. Herskovits // New York: Knopf., –1948. – 678 p.
9. Kashima E. International students' acculturation: Effects of international, conational, and local ties and need for closure / E.S. Kashima, E. Loh // *International Journal of Intercultural Relations*. – 2006. – № 30. – P. 471–485.
10. Kim B.S.K. Acculturation measurement: Theory, current instruments, and future directions / B.S.K. Kim, J.M. Abreu // In: J.G. Ponterotto, J.M. Casas, L.A. Suzuki, C.M. Alexander ed. *Handbook of multicultural counseling*. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2001. –P. 394–424.
11. Kim Y. *Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation* / Young Yun Kim. – Thousand Oaks, CA: Sage, 2001 – 336 p.
12. Kim B.S.K. Behavioral Enculturation and Acculturation, Psychological Functioning, and Help-Seeking Attitudes Among Asian American Adolescents / Bryan S. K. Kim, Michael M. Omizo // *Asian Am J Psychol*. – 2010. – №1(3). – P. 175–185.
13. Korobova N. A Comparative Study of Student Engagement, Satisfaction, and Academic Success among International and American Students / N. Korobova, S. Starobin // *Journal of International Students*. – 2015. – № 5(1). – P. 72–85.
14. LaFromboise T. Psychological impact of biculturalism: Evidence and theory / T. LaFromboise, H. Coleman, J. Gerton // *Psychological Bulletin*. – 1993. – № 114. – P. 395–412.
15. Moghaddam F. Social psychology in cross-cultural perspective / Fathali M. Moghaddam, Donald M. Taylor, Stephen C. Wright. – New York, NY: W.H. Freeman, 1993. – 197 p.
16. Redfield R. Memorandum on the study of acculturation / R. Redfield, R. Linton, M.J. Herskovits // *American Anthropologist*. – 1936. – Vol.38. – Iss.1 – P. 149–152.
17. Szapocznik J. Theory and measurement of acculturation / J. Szapocznik, M.A. Scopetta W. Kurtines M.A. Aranalde // *InterAm J Psychol*. – 1978. – № 12. – P. 113–120.